

دانشگاه تربیت مدرس

باسمه تعالی

تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

شماره.....

اعضای هیئت داوران نسخه نهایی پایان خانم / آقای **حامد طیبی** تحت عنوان: **تحلیل تحمیل دانش آموزان شهرکینج به گروه های مربع عربی** را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد تأیید می کنند.

امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضای هیات داوران
	استاد بر	سریضیا؛ هاشمی	۱- استاد راهنما
	استاد دپار	محمد علی حسینی اردکانی	۲- استاد مشاور
	استاد بر	امیر سیدانظر	۳- استاد ناظر (داخلی)
	استاد دپار	شرفی	۴- استاد ناظر (خارجی)
	استاد دپار	محمد علی حسینی اردکانی	۵- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب..... حامد طیبی..... دانشجوی رشته..... علوم شناختی..... ورودی سال تحصیلی..... ۱۳۸۹..... مقطع..... کارشناسی ارشد..... دانشکده..... علوم شناختی..... متعهد می شوم کلیه نکات مندرج در آئین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضا:.....

تاریخ:.....
۹۳/۹/۲۶

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری نگارنده در رشته **جامعه شناسی** است که در سال

۱۳۹۲ در دانشکده **علوم انسانی** دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار

خانم/جناب آقای **دکتر مهیو ضیاء هاشمی**، مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر **محمد علی خلیلی اردکانی**

و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب **حامد صیبی** دانشجوی رشته **جامعه شناسی** مقطع **کارشناسی ارشد**

تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: **حامد صیبی**

تاریخ و امضا: **۹۲/۶/۲۶**

**پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته جامعه‌شناسی**

گرایش دانش آموزان شهر کرج به گروه‌های مرجع غیر بومی

نگارش:

حامد طیبی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر سید ضیاء هاشمی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محمدعلی خلیلی اردکانی

تیرماه ۱۳۹۲

تقدیم به

پدر مهربان و مادر فداکارم که با صبوری تمام در این سالهای طولانی تحصیل من را تحمل کردند و طی این مدت نسبت به من بسیار ملاحظه کار بودند.

تقدیر و تشکر:

در ابتدا از جناب استاد سید ضیاء هاشمی که راهنمایی این پژوهش را برعهده داشتند تشکر میکنم. ایشان نه تنها استاد راهنمای من در زمینه گروه مرجع بودند، بلکه از همان ابتدای آشنایی در دوره کارشناسی گروه مرجع من هستند. جناب استاد محمدعلی خلیلی اردکانی زحمت مشاوره این پژوهش را برعهده داشتند. از همان ابتدا بین من و ایشان رابطه قلبی بسیار خوبی برقرار شد. ایشان بهترین مشاوره ممکن را ارائه دادند و از این رو جا دارد تا صمیمانه ترین تشکر من را پذیرا باشند. پس از پایان کار و در ماه مبارک رمضان زحمت داوری آن برعهده دو استاد گرامی قرار گرفت که نزد هر دوی ایشان افتخار شاگردی داشتم. همانطور که انتظارش را داشتم این دو استاد فرزانه به مطالعه دقیق کار من پرداختند و نکاتی را به من گوشزد کردند که هم در بهبود این کار و هم در ادامه مسیر علمی من اگر خدا بخواهد بسیار تاثیر گذار هستند. جناب استاد علی انتظاری و جناب استاد محمد رضایی که از ایشان به خاطر همه درس هایی که از ایشان یاد گرفتم و زحمت ارزشمند ایشان برای مطالعه نهایی و ارزیابی کار سپاسگزارم.

همچنین از مادرم که در پر کردن پرسشنامه ها کمک شایانی کردند و برادرم که در تمامی مراحل کار از پرکردن پرسشنامه گرفته تا ویرایش نسخه نهایی زحمت بسیاری کشیدند سپاسگزاری میکنم.

در پایان دعای خیر خودم را بدرقه راه تمام این عزیزان میکنم.

چکیده

پژوهش حاضر تحت عنوان "گرایش دانش آموزان شهر کرج به گروه های مرجع غیر بومی" در بین دانش آموزان دبیرستانهای شهر کرج که در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ در این مدارس مشغول به تحصیل بوده اند، صورت گرفته است. روش تحقیق در این پژوهش پیمایش است و تکنیک جمع آوری داده ها نیز پرسشنامه است. پرسشنامه ها بین ۲۶۰ نفر از دانش آموزان که بصورت نمونه-گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند، توزیع گردید. با توجه به آلفای بدست آمده که بالای ۰/۷ است، می توان گفت پرسشنامه از روایی قابل قبولی برخوردار است. چهارچوب نظری تحقیق ملهم از نظریات رابرت. کی. مرتون است، که هر دو فرضیه تحقیق نیز از دل نظریه گروههای مرجع مرتون استخراج شده اند. نتایج حاصل از این بررسی نشان داد که اکثر افراد نمونه گرایش متوسطی به گروههای مرجع غیربومی دارند و آزمون فرضیات نیز نشان داد که بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی با گرایش به گروههای مرجع غیربومی رابطه ای وجود ندارد، اما رابطه میان میزان انزوای اجتماعی دانش آموزان با گرایش به گروههای مرجع غیربومی مورد تأیید قرار گرفته است. ضریب تعیین چندگانه نشان می دهد که تقریباً ۰/۶۱ واریانس کل متغیر وابسته توسط متغیر های پایگاه اجتماعی - اقتصادی و انزوای اجتماعی تبیین می شود.

واژگان کلیدی: دانش آموزان، گروههای مرجع غیربومی، پایگاه اقتصادی - اجتماعی و انزوای اجتماعی.

فصل اول : کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- بیان مسئله	۴
۳-۱- اهمیت و ضرورت موضوع	۸
۴-۱- سؤالات تحقیق	۱۰
۵-۱- اهداف تحقیق	۱۰

فصل دوم : مبانی نظری

۱-۲- پیشینه تحقیق	۱۲
۱-۱-۲- مطالعات خارجی	۱۲
۲-۱-۲- تحقیقات داخلی	۲۴
۳-۱-۲- نقد و بررسی مطالعات پیشین	۳۶
۲-۲- مفاهیم	۳۸
۱-۲-۲- گروه مرجع	۳۸
۲-۲-۲- گروه	۴۰
۳-۲-۲- گروه همسالان	۴۱
۴-۲-۲- جمع	۴۳
۵-۲-۲- دیگری تعمیم یافته	۴۴
۶-۲-۲- انزوای اجتماعی	۴۵
۷-۲-۲- کشف نوجوانی	۴۶
۱-۷-۲-۲- نیازهای دوران نوجوانی	۵۰
۳-۲- ادبیات نظری	۵۱
۱-۳-۲- تحول در مفهوم گروه مرجع	۵۱
۲-۳-۲- گروه مرجع در جامعه‌شناسی	۵۴
۱-۲-۳-۲- گروه مرجع در اندیشه نظریه پردازان مکتب کنش متقابل	۵۵
۱-۱-۲-۳-۲- چارلز هورتن کولی	۵۵
۲-۱-۲-۳-۲- جورج هربرت مید	۵۵
۳-۱-۲-۳-۲- تاموتسو شیوتانی	۵۶
۴-۱-۲-۳-۲- گنورگ زیمل	۵۷
۲-۲-۳-۲- گروه مرجع در اندیشه نظریه پردازان مکتب کارکرد گرایی ساختاری	۵۹

۲-۳-۲-۱- جایگاه فرد در اندیشه کارکرد گرایي ساختاری.....	۵۹
۲-۳-۲-۲- نظریه مرتن	۶۰
۲-۳-۳-۲- پژوهش نوجوانی به مثابه رویکردی نسلی.....	۶۴
۲-۳-۳-۱- بی ساختارشدن دوران جوانی.....	۶۵
۲-۳-۳-۲- نظریه سنخ شناسانه نسل ها	۶۶
۲-۳-۳-۳- نظریه های کنش در عرصه پژوهش جوانان	۶۷
۲-۳-۴- انزوای اجتماعی در مکتب متقابل نمادین	۶۸
۲-۴- چارچوب نظری	۷۰
۲-۵- مدل نظری پژوهش	۷۴
۲-۶- فرضیه های تحقیق	۷۶

فصل سوم: روش تحقیق

۱-۳- مقدمه	۷۸
۲-۳- سنجش متغیرهای وابسته و مستقل	۷۹
۳-۱-۲- متغیر وابسته	۷۹
۳-۲-۲- متغیرهای مستقل	۸۳
۳-۳- روش تحقیق	۸۷
۳-۴- واحد مشاهده و واحد تحلیل.....	۸۷
۳-۵- جامعه آماری	۸۷
۳-۶- حجم نمونه	۸۸
۳-۷- شیوه نمونه گیری	۸۸
۳-۸- تکنیک جمع آوری داده	۸۹
۳-۹- اعتبار	۸۹
۳-۱۰- پایایی	۹۰
۳-۱۱- نحوه تجزیه و تحلیل داده ها	۹۱

فصل چهارم: یافته های تحقیق

۴-۱- یافته های توصیفی	۹۳
۴-۱-۱- متغیرهای زمینه ای	۹۳
۴-۱-۱-۱- جنسیت	۹۳
۴-۱-۱-۲- سن	۹۳

۹۴	..... پایه تحصیلی ۳-۱-۱-۴
۹۵	..... رشته تحصیلی ۴-۱-۱-۴
۹۶	..... تحصیلات پدر ۵-۱-۱-۴
۹۷	..... تحصیلات مادر ۶-۱-۱-۴
۹۸	..... شغل پدر ۷-۱-۱-۴
۹۹	..... شغل مادر ۸-۱-۱-۴
۱۰۰	..... هزینه خانواده ۹-۱-۱-۴
۱۰۱	..... متراژ مسکن ۱۰-۱-۱-۴
۱۰۲	..... وضعیت مسکن ۱۱-۱-۱-۴
۱۰۲	..... اتومبیل ۱۲-۱-۱-۴
۱۰۳	..... نوع اتومبیل ۱۳-۱-۱-۴
۱۰۴	..... انتخاب محل زندگی ۱۴-۱-۱-۴
۱۰۵	..... ۲-۱-۴ متغیر گرایش به گروه مرجع غیربومی
۱۱۴	..... ۳-۱-۴ متغیر انزوای اجتماعی
۱۱۹	..... ۴-۱-۴ پایگاه اجتماعی - اقتصادی
۱۲۲	..... ۲-۴ یافته های تحلیلی
۱۲۲	..... ۱-۲-۴ پایگاه اجتماعی - اقتصادی
۱۲۳	..... ۲-۲-۴ انزوای اجتماعی
۱۲۴	..... ۳-۲-۴ تحلیل همزمان متغیر وابسته و متغیرهای مستقل
۱۲۵	..... ۴-۲-۴ تحلیل مسیر

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۲۸	..... ۱-۵ مقدمه
۱۲۸	..... ۲-۵ اهم یافته های تحقیق
۱۲۹	..... ۱-۲-۵ خلاصه یافته های توصیفی
۱۳۰	..... ۲-۲-۵ آزمون فرضیه ها
۱۳۱	..... ۳-۵ بحث و نتیجه گیری
۱۳۵	..... ۴-۵ پیشنهادهای پژوهشی
۱۳۶	..... ۵-۵ پیشنهادهای کاربردی
۱۳۷	..... ۶-۵ محدودیت ها و مشکلات تحقیق
۱۳۸	..... فهرست منابع و مآخذ

فهرست شکل ها

صفحه

عنوان

- شکل شماره ۱: محدوده قدرت انتخاب فردی در تحلیل مرتن ۵۹
- شکل شماره ۲: مدل تحلیل ۷۵
- شکل شماره ۳: مدل تحلیلی گرایش به گروه مرجع غیربومی ۱۲۵

فهرست جداول

صفحه

عنوان

جدول ۱-۲ فراوانی و انواع گرو ههای مرجع.....	۱۶
جدول ۲-۲- مطلوبیت گروه های مرجع برای پاسخگویان.....	۱۷
جدول ۲-۳- ماهیت نوجوانی.....	۴۸
جدول ۱-۳ شاخص های متغیر گرایش به گروه مرجع غیربومی.....	۸۱
جدول ۲-۳ شاخص های متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی.....	۸۴
جدول ۳-۳ شاخص های متغیر انزوای اجتماعی.....	۸۶
جدول ۳-۴ ضرایب میزان آلفای متغیرهای تحقیق.....	۹۰
جدول ۱-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نسبت جنسیت.....	۹۳
جدول ۲-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن.....	۹۳
جدول ۳-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مقطع تحصیلی.....	۹۴
جدول ۴-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رشته تحصیلی.....	۹۵
جدول ۵-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تحصیلات پدر.....	۹۶
جدول ۶-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تحصیلات مادر.....	۹۷
جدول ۷-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شغل پدر.....	۹۸
جدول ۸-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شغل مادر.....	۹۹
جدول ۹-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب هزینه ماهیانه خانواده.....	۱۰۰
جدول ۱۰-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب متراژ مسکن.....	۱۰۱
جدول ۱۱-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت مسکن.....	۱۰۲
جدول ۱۲-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مالکیت اتومبیل.....	۱۰۲
جدول ۱۳-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نوع (قیمت) اتومبیل.....	۱۰۳
جدول ۱۴-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تمایل به محل سکونت.....	۱۰۴
جدول ۱۵-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب گویه های شاخص گرایش به گروه های مرجع غیربومی.....	۱۰۵
جدول ۱۶-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب گویه های شاخص گرایش به گروه های مرجع غیربومی.....	۱۰۷
جدول ۱۷-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعلق خاطر به شخصیت های ایرانی.....	۱۰۸
جدول شماره ۱۸-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعلق خاطر به شخصیت های غیر ایرانی.....	۱۱۰
جدول شماره ۱۹-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تمایل به عکس یادگاری با شخصیت های ایرانی و غیرایرانی.....	۱۱۲

فهرست جداول

عنوان

صفحه

جدول ۴-۲۰ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب متأثر شدن از سلیقه و معیارهای مردم ایرانی و غیرایرانی.....	۱۱۳
جدول ۴-۲۱ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب گرایش به گروه های مرجع غیربومی.....	۱۱۳
جدول ۴-۲۲ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب همدلی و همدردی با افراد مختلف.....	۱۱۴
جدول ۴-۲۳ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کمک در تصمیم گیری و ارائه راهنمایی از افراد مختلف.....	۱۱۵
جدول ۴-۲۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نسبت قرض دادن پول در زمان نیاز.....	۱۱۶
جدول ۴-۲۵ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب همراهی در بیرون رفتن برای گشت و گذار.....	۱۱۷
جدول ۴-۲۶ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان انزوای اجتماعی.....	۱۱۸
جدول ۴-۲۷ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب پایگاه اجتماعی - اقتصادی.....	۱۱۹
جدول ۴-۲۸ توزیع فراوانی گرایش به گروههای مرجع غیر بومی بر حسب سطح پایگاه اقتصادی - اجتماعی.....	۱۲۰
جدول ۴-۲۹ توزیع فراوانی گرایش به گروههای مرجع غیر بومی بر حسب میزان انزوای اجتماعی.....	۱۲۱
جدول ۴-۳۰ رابطه پایگاه اجتماعی - اقتصادی و گرایش به گروههای مرجع غیر بومی.....	۱۲۲
جدول ۴-۳۱ رابطه انزوای اجتماعی و گرایش به گروههای مرجع غیر بومی.....	۱۲۳
جدول ۴-۳۲ ضرایب مشارکت نسبی رگرسیون چند متغیره گرایش به گروه های مرجع غیربومی.....	۱۲۴
جدول ۴-۳۳ ضرایب تاثیر مدل تبیین کننده انزوای اجتماعی.....	۱۲۵

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه

یکی از حوزه های مهم مورد مطالعه جامعه شناسان، بررسی گروه مرجع است. گروه مرجع در جریان تصمیم گیریها، کنشها و حتی شکل گیری نگرش انسانها در جامعه نقش بسزایی دارد. گروه مرجع شامل افراد یا گروه هایی هستند که مبنا و معیار قضاوت و ارزیابی کنشگران اجتماعی قرار می گیرند. گروه مرجع به ویژه برای جوانان از جایگاه خاصی برخوردارند. جوانان با توجه به جریان جهانی شدن فرهنگ همواره نسبت به سایر اقشار بیشتر در معرض تغییرات فرهنگی هستند. در تمامی جوامع، جوانان پیشگام استقبال از تغییرات اند. علاقه به پذیرش افکار جدید، مد و ارزش های جدید با خرده فرهنگ های جوان همراه هستند، تا جایی که این تغییرات زمینه هایی برای گسست ایجاد می کنند (صبوری، ۱۳۹۰: ۳۶). از طرفی نسل جوان امروز و کارآمدان فردای جامعه، بیش از هر زمان دیگر مورد توجه نهادها، دولتها و آحاد جامعه قرار گرفته اند زیرا که رشد و توسعه نیروی انسانی مهمترین سرمایه جهان امروز قلمداد می گردد و کشورهای توسعه یافته به خوبی اهمیت این سرمایه زوال ناپذیر را دریافته اند. از سوی دیگر نیازها و انتظارات این نسل نوحاسته نیز به صورتی چشمگیر در همه ابعاد وسعت یافته است و دیگر نمی توان بدون مشارکت و حضور آنان امور حیاتی مربوط به جوانان را رقم زد.

در واقع گروه مرجع یکی از مهم ترین منابع هویتی افراد یک گروه و در ابعاد گسترده تر، یک جامعه است، و تأثیر بسیار مهمی در شکل گیری نگرش ها و ارزش ها و جهت دهی به هنجارها و رفتارهای افراد جامعه دارد. تغییر گروه مرجع از گروه خودی (بومی) به گروه دیگری (غیربومی) علاوه بر آن که موجب رواج ارزش ها و هنجارهای جامعه ای دیگر در جامعه بومی شده و موجب بروز رفتارهایی می شود که از دیدگاه جامعه بومی کجروی و انحراف محسوب می شود. از این رو بحث درباره این موضوع یکی از مهم ترین بحث هایی است که در رشته های روان شناسی، روان شناسی اجتماعی و جامعه شناسی مورد توجه بوده است.

در غالب موارد گروه عضویتی فرد گروه مرجع او می باشد، اما مواردی هم پیش می آید که یک گروه غریبه یا غیرعضویتی به گروه مرجع فرد یا افراد تبدیل می شود. به تبع اهمیتی که گروه مرجع برای جهت دهی به رفتار و کردار اعضای یک گروه یا جامعه دارد، در صورتی که گروه مرجع فرد تغییر کند، ارزش ها و هنجارهایی مورد پذیرش آنان قرار می گیرد که با ارزش ها و هنجارهای مورد پذیرش گروه عضویتی او در تضاد و تخصص قرار می گیرد و او را به رویارویی با گروه عضویتی می کشاند. این امر به ویژه از سوی جامعه یا گروه عضویتی فرد و اعضای آن غیرقابل تحمل است چرا که ارزش های آن ها را به چالش کشیده و از دید آنان نوعی کجروی و هنجارشکنی به حساب می آید. حالت نامطلوب تر زمانی است که طیف وسیعی از اعضای جامعه بومی در این مسیر قدم بگذارند.

۲-۱ بیان مسئله

طی سال های اخیر و بر اساس تحولاتی که در سطح جامعه به وقوع پیوسته است، تغییر گروه مرجع اعضای جامعه و به ویژه طیف و نسل جوان جامعه به سوی جوامع غربی و توسعه یافته را می توان از روی تغییر ارزش ها و هنجارهای آنان و تقلید و شبیه سازی رفتارهای غربی مشاهده کرد. این پدیده در سطحی ترین بُعد ممکن یعنی تقلید از ارزش های جوامع غربی در سبک زندگی و در مقابل عدم نفوذ به لایه های دیگری از فرهنگ آن جوامع مانند نظم، تلاش، پشتکار، سخت کوشی و ... صورت می پذیرد، باید به عنوان دردی مهم برای جامعه ایران تلقی کرد که می تواند پیامدهای نامطلوبی مانند: بحران هویتی، کجروی های اجتماعی، کاهش پایبندی های اجتماعی و شکل گیری گروه های نامانوس با فرهنگ جامعه را به همراه داشته باشد (هزار جریبی و آقایی، ۱۳۹۰: ۵۴-۵۳).

نابسامانی های رفتاری در کشورهای جهان سوم و جامعه ایرانی رو به گسترش است. شیوع انواع الگوهای رفتاری شبه غربی در میان نوجوانان و جوانان موجبات نگرانی متولیان فرهنگی را فراهم آورده است. بسیاری از تحقیقات موضوع خود را به بررسی کجروی های رفتاری جوانان اختصاص داده اند و موضوع بحث بسیاری از شوراها و فرهنگسازها کشور به این موضوع سوق یافته است. مسأله ناهنجاریها در ظاهر در جلوه های رفتاری متعدد جوانان به چشم می خورد و از پوشش و آرایش گرفته تا لهجه و سبکهای معاشرتی و حتی کلمات مورد استفاده شیوع یافته است. پژوهشهای متعددی در زمینه سبکهای رفتاری و مصرف کالاهای فرهنگی به این موضوع توجه داده اند (نیکزاد ۱۳۷۹؛ امین صارمی ۱۳۷۷؛ مهرعلی ۱۳۷۶، به نقل از انتظاری، ۱۳۸۶: ۴).

به نظر می رسد که مفهوم گروه مرجع می تواند نقش مهمی در فهم گرایشهای رفتاری مردم داشته باشد. چرا که اختلالات در گروههای مرجع و نیز الگوها و قهرمانان مردم می تواند پایه و اساس شکل گیری نگرشها و ارزشهای ناهمگون و نامتناسب با جامعه بومی باشد. این اختلالات در پژوهشهایی که در

مورد الگوها و قهرمانان نوجوانان و جوانان صورت گرفته است به شکل برجسته ای دیده می‌شود (منطقی ۱۳۷۲؛ منطقی ۱۳۷۶؛ میر ابوالقاسمی ۱۳۵۵ به نقل از: یادگار زاده ۱۳۷۸؛ گیلک ۱۳۷۶).

بر اساس تئوری های موجود وقتی افراد گروه مرجعشان غیرعضویت و غیربومی باشد تشتت جامعه پذیری پدید می آید. نظریه جامعه شناسی مرتون در سنت جامعه شناسی کارکردی قرار دارد. بر اساس سنت کارکردی وجود و بقای یک نهاد یا ساخت اجتماعی تابع استعداد و نقش آن در تأمین کارکردهایی است که نیازهای ضروری نظام اجتماعی را تأمین و بقا و دوام آن را تضمین می کنند. در واقع تحلیل این مکتب نظری مبتنی بر تصویر نیازهای ضروری (ضرورت های کارکردی) نظام اجتماعی و نهاد هایی است که به تأمین این نیازها می پردازند. یکی از مهم ترین این ضرورتها ضرورت جامعه پذیری به معنای انتقال ارزشها و هنجارهای جامعه است. این فرآیند از طریق نهادهایی از قبیل خانواده مدرسه رسانه ها دوستان و .... به اجرا در می آید. در واقع نیاز جامعه به تأمین حد نصابی از توافق بر سر ارزشهای اجتماعی و انتقال ارزشها و مهارت های لازم برای جامعه مقتضی ظهور نهادهایی است که این ضرورت های فونکسیون را تأمین کنند.

گروه مرجع نیز در این چهارچوب قرار می گیرد. زیرا گروه های مرجع در نهایت متولی انتقال برخی هنجارها (گروه های مرجع هنجاری) و تأمین ملاک ها و معیار های لازم برای ارزیابی و محک زدن رفتار ها و باورهای افراد هستند. وقتی اعضای یک گروه انگیزه پیوستن و انتساب به گروه دیگری را داشته باشند، احساسات خود را شبیه آنان می کنند و با ارزش های بخش ذی نفوذ و با قدرت آن گروه همونوا می شوند (Merton ۱۹۶۸: ۳۰۸). در صورتی که همنوایی لازم برای ایجاد و حفظ نظم و کنترل اجتماعی از طریق جامعه پذیری و درونی کردن هنجارها تأمین نشود، جامعه با مشکل حفظ نظم روبرو می شود. در شرایطی که جامعه نتواند از طریق درونی کردن هنجارها و ارزش هایش در افراد همنوایی ایجاد کند، تنها راه حفظ نظم، اعمال زور است.

در این راستا، گرایش به گروه مرجع غیربومی به عنوان مسأله اصلی تحقیق حاضر در برخی از پژوهش‌های صورت گرفته به شکل های متفاوت نمایان است. نتایج تحقیق صبوری در سال ۱۳۹۰ در تهران نشان داد که ۴۲ درصد از پاسخگویان، گروه مرجع غیرایرانی (بیگانه) دارند. ۱۹ درصد در حالت بینابینی هستند و ۳۹ درصد گروه مرجع ایرانی (خودی) دارند (صبوری خسروشاهی، ۱۳۹۰: ۴۳). همچنین نتایج تحقیق انتظاری نشان داد که ۴۹/۹ درصد از افراد مورد تحقیق گرایش پائینی به گروه مرجع غیر بومی دارند، ۳۰/۷ درصد گرایش متوسط و ۱۹/۴ درصد از گرایش بالایی نسبت به گروه مرجع غیر بومی برخوردارند (انتظاری، ۱۳۸۶: ۲۲۸). در پژوهش هاشمی نیز ۲۰ درصد از افراد نمونه مورد بررسی اصلاً تعلق به گروه‌های غیرعضویت نداشتند، ۳۹/۲ درصد میزان تعلق خاطر کم، ۳۶/۳ درصد میزان تعلق خاطر متوسط و ۴/۵ درصد از میزان تعلق خاطر زیادی نسبت به گروه‌های غیر عضویت برخوردار بودند (هاشمی، ۱۳۸۳: ۲۱۳).

رهیافت حاکم بر این تحقیق رهیافت عقلانیت انتقادی است. در این راستا تناقض بین واقعیت مورد مشاهده با تئوری موجود یکی از منابع طرح مسأله است. بر اساس تئوری های موجود در شرایط عادی و طبیعی در هر جامعه ای گروه‌های مرجع مردم همان گروه‌های عضویتی آنها هستند. با توجه به نظریات مید (Mead ۱۹۳۴) در شکل گیری الگوهای رفتاری، این گروه عضویتی است که بیشترین مرجعیت را برای شکل گیری معیارهای خود سنجی و دگر سنجی دارد. گرایش‌های گروه مرجعی مردم ایران احتمالاً با چند مسأله روبروست. اول و ساده تر از همه اینکه گرایش به گروه مرجع غیر بومی در میان مردم رواج دارد. دوم اینکه همزمان با گرایش به گروه مرجع غیر بومی گرایش‌های گروه مرجعی بومی نیز وجود دارد که می توان آن را تحت عنوان تعارض در گرایش‌های گروه مرجعی دانست (منطقی ۱۳۷۲). سوم اینکه گرایش به گروه‌های مرجع غیر عضویتی بومی وجود دارد. گرایش نوع سوم امری غیر عادی نیست و همان گونه که مرتن بیان می کند در جوامعی که از ساختار باز برخوردار هستند مردم گروه‌هایی را که در آنها